

Vera Smole

O posebnem slovaropisnem delu z Žirovskega

Slovenski jezik / Slovene Linguistic Studies 14/2022. 253–264.

DOI: <https://doi.org/10.3986/sjsls.14.1.10>

ISSN tiskane izdaje: 1408-2616, ISSN spletne izdaje: 1581-127

<https://ojs.zrc-sazu.si/sjsls>

Vera Smole

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Slovenija

DOI: <https://doi.org/10.3986/sjsls.14.1.10>

O POSEBNEM SLOVAROPISNEM DELU Z ŽIROVSKEGA

LJUDIMILA BOKAL. 2020. BESEDE ZA ŽIROVSKI SLOVAR: GESELSKI SLOVAR, POLHOV GRADEC – ŽIRI: SAMOZALOŽBA. 2020. 200 STR.

1. Sredi leta 2020 je v samozaložbi izšlo delo Ljudmile Bokal *Besede za žirovski slovar* s podnaslovom *geselski slovar*, »predstopnja žirovskega narečnega slovarja« (str. 13) konfrontativnega tipa, bolj znan izraz za ta tip je diferencialni ali razlikovalni slovar. Idejo je avtorica dobila »ob podobnosti z *Besediščem slovenskega jezika, po kartoteki za slovar sodobnega knjižnega jezika zbrane besede, ki niso bile sprejete v Slovar slovenskega knjižnega jezika* (1987), pri katerem je bila soavtorica. Delo je v (slovenskem) narečnem slovaropisju posebno v dveh pogledih: 1) da kljub skrbni premišljenosti zgradbe slovarskih sestavkov ti vsebujejo šele njihove začetke, tj. glasovno poknjižene lekseme z osnovnimi slovarskimi oblikami, in konce, tj. (ne)potrditev pojavnosti besede v SSKJ² in eSSKJ, narečnih slovarskih delih ter v prvih dveh zvezkih SLA na spletnem portalu Fran, in 2) da Žirovce in poznavalce žirovskih besed vabi k dopolnjevanju z novimi besedami.¹

2. Zgradba dela. Slovaropisnemu uvodu predhodita kratki spremni besedi; najprej dialektologinje Francke Benedik (str. 9–10), ki je opravila tudi dialektološki pregled, in leksikografa Jaka Müllerja (str. 11–12) – oba in tudi avtorica so na koncu deležni kratke predstavitve

¹ Kratka in prirejena verzija dela te ocene je izšla v Žirovskem občasniku, XLII (2021), zvezek 43, str. 97–99.

udejstvovanja v stroki (197–200). Sledi kratek nagovor avtoričinim žirovskim rojakom in »navodila za ugotavljanje dodatnih besed« v dvanajstih točkah (str. 15–16). Iz zahvale (str. 17–18) pa izvemo, kdo vse je delo sooblikoval. Obsežen slovaropisni uvod (str. 19–51) bo s pretvorbo opisa stanja v sedanjem geslovníku z opisom stanja v končnem slovarju neposredno uporaben, saj se glede na vsa natančna in sistemska pojasnila vidi, da ga je pisala izkušena leksikografka. Uvodu so dodane tudi razlage krajšav in označevalnikov (str. 53–55). Osrednji del je t. i. geslovník z dodatki (str. 59–170), imenovan »slovar«, in seveda abecedno urejen; vsebuje »2817 gesel oziroma iztočnic« (str. 29).²

Naveden je obsežen seznam objavljenih virov, iz katerih so bile žirovske besede izpisane, in sicer leposlovna in strokovna literatura o Žireh in Žirovskem (str. 173–179), posebej so navedeni članki, izpisani iz Žirovskega občasnika (180–189), sledi pa jezikoslovna literatura, najprej slovarji (str. 190–192), dve knjižni deli³ in nato še članki (str. 193–195). Kljub večkratni omembi v slovarskem uvodu bi bilo za popolnost virov vsekakor treba natančneje opredeliti tudi rokopisno gradivo za slovar vseh, ki so ga prispevali (z vsaj približno oceno števila besed in pomenov). V knjigi ne smemo spregledati niti zadnje platnice, kjer bi pod naslovom Iz slovarja pričakovali vsaj en zgled slovarskega sestavka v celoti, vendar nas *turšna* in *turščina* župa pustita »lačne«, seznanimo se le z dvojnično rabo pridevnika oziroma z dvema tvorjenkama (*turščen* in *turščičen*) ter gradivskimi potrditvami. Bistvo izpostave poimenovanja te jedi pa spodaj razberemo iz avtoričinega pisma uredniku Žirovskega občasnika; to je ideja o postavitvi spomenika le-tej!

3. Ocenjevati delo, ki je predstopnja izdelave narečnega slovarja, je nehvaležno početje, smiselno v toliko, da bo končni izdelek še bolj

² Kaj je mišljeno z navedbo: »Med njimi je 1495 takih, ki so ugotovljene v žirovskem govoru.«, ni jasno. V elektronskem pismu mi je avtorica pojasnila, da so to še neuslovarjene besede (vsaj po podatkih portala Fran), preostale pa imajo drugačen pomen ali je drugačen vsaj eden od pomenov.

³ Mednje spada tudi delo Jožice Škofic *Krajevni govor Kroke*, uvrščeno med članke; prav tako se diplomska dela po navadi uvršča med monografska in ne med članke – prim. Bojana Žakelj, Žirovski govor kot prehodni govor med gornjevaškim in idrijskim.

premišljen. Zato se bom osredinila predvsem na komentar tistih delov, ki bi k temu lahko pripomogel.

3.1 Tako avtorica (str. 19) kot leksikograf v spremni besedi sta vidno v zagati, kako tako delo poimenovati. To se odraža tudi v naslovu, saj je podnaslov odveč, in sicer je »geselski« povedano z »besede«⁴, »za žirovski slovar« pa določi ne samo slovarsko delo, pač pa napove njegovo narečnost z lokacijo, po predlogu »za« pa vemo, da to še ni slovar. Glede na vsebino bi bilo v podnaslovu bolje poudariti poziv k zbiranju dodatnih besed, slovarski uvod, besedje/iztočnice ter vire, saj so poleg geslovnika ti deli res v izdatnem obsegu. In sedaj k vprašanju, ali je delo slovar ali ne. Če zelo enostavno vzamemo definicijo ali pomen besede slovar iz SSKJ, katerega soavtorja sta tako avtorica kot uvodničar, lahko hitro ugotovimo, da ne, saj pravi: »knjiga, v kateri so besede razvrščene po abecedi in pojasnjene«; manjka mu ena od glavnih sestavin, tj. pojasnitev besede oziroma pomen(-i). Odsotnost pomena v tej objavi – tj. vsaj knjižne ustreznice ali kratkega opisa, če te ni – obžalujem z dveh strani: 1) če bi, kar si najmanj želim(o), delo ostalo nedokončano, bi njegovo bistvo že obstajalo, 2) zaradi vabila k sodelovanju domačinov, saj ti ne morejo vedeti, kakšne in koliko pomenov so zbiratelji že zabeležili, zato jih ne morejo dopolnjevati. Slovarskosti mu tako ne morejo dodati niti slovnični podatki niti izpisi prisotnosti v narečnih slovarjih in SLA 1 in 2 na portalu Fran.

3.2 Večino narečnih slovarjev je na nek način večavtorsko delo, četudi je leksikograf en sam: brez sodelovanja govorcev območja, ki ga pokriva, ne more nastati, razen če ga piše »iz sebe«, iz svojega znanja in poznavanja govora. Pri tem je treba ločiti: 1) domačine, ki so dialektologovi izpraševanci (informatorji/informanti), 2) domačine, ki narečno gradivo zbirajo, zapisujejo sami ali iz svojega poznavanja in/ali pa k temu pritegnejo še krog sodelavcev kljub temu, da niso ustrezno strokovno podkovani – šele slednje imamo lahko za laične aktivne zbiratelje in potencialne ljubiteljske slovaropisce, in 3) bolj ali manj strokovno podkovane domačine (ali tudi ne), ki so slovarsko gradivo zbiral, ga do neke mere slovarsko uredili, a slovarja niso uspeli dokončati in objaviti – tem pa pripada vsaj soavtorstvo. Redki

⁴ Glede na eno- in večbesedna gesla (iztočnice) bi bil boljši izraz besedje.

avtorji narečnih slovarjev pa k zbiranju besednega gradiva domačine pozivajo tako neposredno, s posebnim knjižnim delom z že urejenimi iztočnicami in »navodili za ugotavljanje dodatnih besed«, ⁵ kot je to storila Ljudmila Bokal. Pred navodili jim je poleg drugega pojasnila: »besede so zbrane in izbrane z raznovrstnih pojmovnih področij in iz več časovnih obdobj.« (str. 15), saj je pričakovati, da vseh besed bralci domačini ne bodo imeli za svoje. Navodila v 12 točkah (str. 15–16) pa se mi zdijo za nestrokovnjake precej zahtevna in se bojim, da večjega odziva ni pričakovati – izjema je zadnje, 12. navodilo, če ga bodo potencialni zbiratelji prebrali in ne že prej obupali. Sicer pa, kot je razvidno iz zahvale (str. 17) pri zbiranju gradiva že sodelujejo številni domačini, zbrani okrog Martina Enika, in še nekateri posamezniki (skupaj prek dvajset), zato je vprašanje, koliko ljudi se iz tega okolja še da pritegniti, še posebej, če ob izdanem delu ni/ne bo tudi dodatnih aktivnosti avtorice ali zainteresiranih posameznikov. Sodelovanje zagotovo otežuje tudi odsotnost pomena(-ov), laično neločevanje narečnih leksemov od narečne glasovne podobe besed, pa tudi sam konfrontativni tip slovarja.

3.3 Delo je posebno tudi po obsežnem uvodu, imenovanem slovaropisni uvod, pravzaprav pa gre za natančen opis sestave geslovnika, resda s tem določitve tipa in obsega slovarja, za pravi slovaropisni uvod in predstavo, kakšen bo slovar v končni podobi, pa bi rabili zglede slovarskih sestavkov za različne besedne vrste, opis govora, pa tudi slovarski viri (zdaj v poglavju Viri in literatura) skupaj s podrobnejšim historiatom pridobivanja gradiva (kot temu pravi avtorica pod 1.13, str. 25) bi sodili bolj vanj kot na konec. Vsebina »uvoda v geslovník« bo najlepše na kratko prikazana z naslovi poglavij: 1 Splošno, 2 O besedah v geslovníku, 3 Ureditev geslovníka, 4 Pravorečje, 5 Pisava skupaj in narazen, 6 Navedbe v drugih narečnih slovarjih, 7 Navezava na SSKJ², 8 Navezava na eSSKJ, 9 Tehnična ureditev. V njih je natančno premišljena vsaka podrobnost, opisana in ponazorjena s primeri. Lahko le želimo, da bo slovaropisno tako

⁵ Pogosteje na to naletimo v spletnih slovarjih, ki jih ne sestavljajo leksikografi, pač pa laiki – ljubitelji svojega narečnega jezika, zato se mi zdi izraz ljubiteljski slovar primernejši od izraza laični/laiški slovar, saj je vzgib za nastanek slovarja pomembnejši od njihove nestrokovne podkovanosti.

dobro kot glasovno poknjiženi del iztočnic s slovničnimi podatki in navedbo (ne)pojavnosti v splošnih in narečnih slovarjih in SLA 1 in 2 na portalu Fran izpeljan tudi narečni del slovarskih sestavkov. Sicer pa ta uvod priporočam v branje vsem slovaropiscem začetnikom, ki se lotevajo izdelave kakršnega koli slovarja, saj – ne glede na kasneje sprejeto rešitev – opozarja na to, o čem vse je treba premisliti in sprejeti načela. Je odraz slovaropisne šole razvijajoče se več desetletij na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

4.1 O geslovníku,⁶ ki ga avtorica v nasprotju s povedanim in rabljenim v uvodu (1.1, 1.2) naslavlja kot Slovar, lahko govorimo v primerjavi s povedanim v uvodu, v enakem zaporedju. »Geslovník ni namenjen razčlenjevanju, kaj beseda pomeni, pač pa je pripomoček za ugotavljanje, iskanje besed, ki bi jih bilo mogoče še sprejeti v nastajajoči žirovski narečni slovar.« (1.4, str. 20).

4.2 Izvemo, da je bilo gradivo zanj pridobljeno z namenskim zapisovanjem besed v vsakdanji komunikaciji, z načrtnim zbiranjem pri informatorjih, iz (etnološke) literature o Žireh in Žirovcih, pa tudi iz leposlovnih del. Največ gradiva s prvih treh področij je prispevala Marija Stanonik, ki pa očitno ni imela v načrtu (strogega) konfrontativnega slovarja, zato vse besede »niso ustrezale merilom za sprejem v pričujoči geslovník« (1.6.1, str. 21). Je pa Marija Stanonik, slovenistka in etnologinja, tudi etnološke raziskave posameznih strok opravljala s posebno pozornostjo na v njih rabljeno besedje. Pri zbiranju na terenu je sodelovala tudi Ljudmila Bokal, na začetku paberkovalno, potem pa »bolj ali manj z mislijo na slovar«. Na terenu je zbiral besedje tudi Martin Eniko, dobrodošlo je zlasti njegovo gradivo iz strok. Vsemu temu lahko rečemo zbiranje gradiva na terenu.

4.3 Sledilo je leksikografsko delo Ljudmile Bokal, ki je pripravila koncept geslovníka (v tem delu pod naslovom Slovaropisni uvod) in ga nato tudi izdelala.

4.3.1 Osnovni kriterij za sprejem besede/besedne zveze, tj. leksema, v geslovník je odsotnost te ali vsaj enega od njenih pomenov v vseh izdajah SSKJ. (1.14, 1.15, str. 25–26); to pomeni tudi odsotnost navedbe

⁶ Prim. razpravo o terminu/-ih v točkah 1.1–1.4 (str. 19–20).

SSKJ v teh podatkih. Da gre za dodatni pomen od knjižnega (kaj pa drugačen od knjižnega?), je v geslovniku označeno z znakoma // ↑SSKJ² in ↑eSSKJ, znak // SSKJ² pa pokaže na besedotvorno povezavo z besedno družino v SSKJ² ali približnico⁷ besedi v SSKJ². Glede na konfrontativni tip slovarja so ti podatki pričakovani. Pojavnost v splošnih in narečnih slovarjih in SLA 1 in 2⁸ s portala Fran je označena z okrajšavami zanje (skupaj z drugimi so navedene na straneh 53–55). S trditvijo »Z navedbami v primerjalnih narečnih slovarjih je mogoče ugotavljati hkratno pojavljanje besed v drugih narečnih govorih in skupinah.« (1.19, str. 27) se lahko le delno strinjam, saj zagotovo to ne velja za zadrečki slovar, ki je samo od A-H, zvezki SLA so tematsko zamejeni in v izdajanju, slovar oblačilnega izrazja je samo z določenega pomenskega polja, črnovrški npr. je konfrontativni do Pleteršnikovega slovarja ipd. – skratka, primerljivost z njimi je precej vprašljiva, razvidna je le že obstoječa uslovarjenost leksema. Poleg tega je omejitev na portal Fran še najmanj smiselna, saj je preverjanje pojavnosti v teh delih najlažje; sploh še – kar je želeli –, če bo žirovski slovar na ta portal umeščen.

4.3.2 V geslovniku so besede in besedne zveze glasovno poknjižene, tj. zapisane »z glasovjem knjižnega jezika« (1.21, str. 27),⁹ o ustreznosti zaenkrat težko govorimo, ker narečne glasovne podobe le-teh ni. Kaj avtorici poknjižitev pomeni, kljub sklicu na literaturo ni povsem jasno. Omenja zamenjavo nenaglašenega *a* v *o* (odprava akanja), ko pravi: »Besede na črko *a* je treba iskati pod *o*.« (1.21, str. 27–28), o drugih poknjižitvah pa ne govori. Kot nepoknjižena omenja primera *vretsepš* -a m in *tatút prisl.*, čeprav je tudi tu domnevno polglasnik v prvi besedi zapisan poknjiženo z *e*. Da so tudi pri določenih drugih besedah nedoslednosti, nakazuje več primerov: *vovšev* in *guri*, pri katerih naj bi

⁷ Beseda je novotvorba, SSKJ² je nima.

⁸ Trditev »(Lingvistični atlas je strokovno najbolj popoln prikaz narečne besede, ki prinaša fonetične različice in pomene določene besede na kartografsko prikazanem območju.« (1.18, str. 27) pa ne vzdrži v celoti: ni (in ne more biti) najbolj popoln prikaz narečne besede in zelo redko prinaša več kot en pomen, tj. tisti, ki se kartira; pomenske karte so zelo redke, delajo se za besede, ki imajo v različnih narečnih govorih različne pomene (npr. v SLA 2 karta 81/2 *izba, ispa*).

⁹ Verjetno mišljeno: z grafemi/črkami knjižnega jezika.

bila »glasovna oblika zelo oddaljena od knjižne oblike«, zato je iztočnica knjižna beseda (1.23, str. 28), vendar je narečna oblika nastala iz *olšev* in ne *jelšev*¹⁰, ki jo vsebuje Pleteršnikov slovar, prav tako gre pri primeru *guri* v primerjavi z *lepši* za drugo besedo, pravilno poknjiženo *gorji* v pomenih 1. slabši, hujši, 2. lepši (gl. SSKJ², Plet., Črnovr., Kostel.); pač pa je *ka* prislov *tja* z glasovno razvito skupino *tj- > k*, znano iz mnogih govorov, pogosto s preglasom *a > e* za *j*, nar. *ke*, in nato ponekod še s palataliziranim *k > č* za sprednjim samglasnikom *e*, nar. *če*; prislov, ki se lahko sklaplja z drugimi prislovi.¹¹ Prav tako se narečno *š* poknjiži s *šč*, npr. *plašur*, (Slovar, str. 118), ali sta *turšna župa* in *turščna župa* (Slovar, str. 156) narečni glasovni ali besedni dvojnici, bi bilo treba ugotoviti; v tem primeru bi imeli dve gesli, poknjiženo *turščna župa* in *turščična župa*, saj sta pridevnika besedotvorno različna. Napačna glasovna poknjižitev lahko privede tudi do napačne obravnave leksema. Tak je primer »glagola z alternacijo prostega morfema *se*, ki ima glede na SSKJ² nov pomen.« (2.25, str. 34) *otêči se*, pri katerem iz ponazarjalnega zgleda *sklede se bodo otekle* v pomenu *odcedile, posušile* razberemo, da gre dejansko za glagol *odtêči se*, v enakem pomenu kot v SSKJ². Dodam naj še primere iz geslovnika, kot je *armen* v pomenu *rumen*, pri čemer gre prav tako za napačno poknjižitev – boljša bi bila kazalka (uporabljena je gl.) k iztočnici *rumen*. Prav tako je posebnost teh govorov pogostejša raba predpone *arz-*, knjižno *raz-*, npr. kot *arsuti*, knjižno *razsuti*, tudi *arzuti* (iz *razzuti*), knj. *sezuti*, in tudi pri teh besedah bi bile boljše kazalke od narečne *ar(z)-* k poknjiženi z *raz-*, pri glagolu *arzuti* celo še od knjižne *sezuti* k *arzzuti*. S tem želim povedati, da je zapis iztočnic med najtršimi orehi narečnega slovaropisja, ki zahteva odlično poznavanje izvora narečnega glasovnega (in naglasnega) sistema in pri tem prav tako zelo jasna načela. Tako bo uresničena želja avtorice, da uslovari dejansko še neregistrirane lekseme (brez odvečnih samo glasovnih dvojnic) in obogati besedje slovenskega jezika kot celote.

¹⁰ Besedi *jelša* in *olša* sta že praslovanski dvojnici (gl. SES, geslo *jelša*).

¹¹ Sklapljanje tudi večjega števila prislovov je predvsem zaradi možnih onemitev nenaglašanih samoglasnikov v narečnih govorih še posebej tvorno (npr. šentrupersko v poknjiženi obliki *tuletjadoliskozi*, v strokovno poenostavljeni pa *tljåkødalskus*).

4.3.4 Ne glede na konfrontativni tip narečnega slovarja je treba na narečno leksiko gledati s stališča narečnega in ne knjižnega sistema. To pomeni, da je v nekem narečnem govoru narečna vsa leksika in ne samo razlikujoča se od knjižne; enako kot knjižni ji je mogoče pripisovati raznovrstne označevalnike/kvalifikatorje, predvsem časovne, socialno- in funkcijskozvrstne, po potrebi še pogostnostne in čustvenostne. S tega vidika je besede neprimerno terminološko deliti na opisani način: »Narečni izraz je strokovna beseda v narečju, ki ima sinonim v knjižnem jeziku, narečni termin pa je odraz kulturnih in materialnih posebnosti določenega območja in je kot tak brez prednostnega sinonima v knjižnem jeziku.« (2.1, str. 29–30), saj sta v narečnem sistemu ti kategoriji enakovredni; razlika med njima je le v tem, da nekateri strokovni izrazi iz narečij v knjižni jezik niso bili sprejeti niti v standardizirani obliki niti s kvalifikatorjem narečno, zato jih ta nima.¹² S tega stališča so lahko vprašljiva stroga načela konfrontativnega narečnega slovarja, a o tem spodaj.

4.3.5 Pozdraviti velja uvrstitev večbesednih leksemov kot samostojnih iztočnic, med njimi tudi glagolskih (npr. *dajáti v drájti*). Manj razumljivo pa je, da je s sestavino *mašina* »kot reprezentančna« v geslovník sprejet samo *mašina za délanje bútaric*, pri čemer se sprašujem o pravilni, vendar možni, poknjižitvi, saj so mi bolj poznane besedne zveze tipa *mašina za délati bútarice*.¹³

4.3.6 Avtorica se zaradi gospodarnosti pri dvojnicah različnih tipov nagiba k terminološkemu izhodišču, »da ima vsak pojem v geslovníku svoj sestavek« (2.6, str. 31). To velja tako za glasovne različice (zlasti prevzetih) besed (*berštat, beštard, bešter, verštat, veštar, veštat, veštert*) (2.8, str. 31) kot tudi za različne tvorjenke z istim pomenom (npr. *korénovec, korénjevec*). Verjetno pa to izhodišče ne velja za sinonime z različnimi koreni.

4.3.7 Vsekakor v slovar spadajo leksemi z drugačnimi besedotvornimi morfemi kot v knjižnem jeziku (2.9–2.15, str. 31–32), še nesklopljene

¹² Razlog je lahko tudi dosedanja neevidentiranost narečnega leksema.

¹³ Če je leksem vzet iz strokovne literature, je do nepravilne poknjiženosti lahko prišlo že na tej stopnji; ugotoviti je treba narečno, tj. govorno, obliko te besedne zveze.

besedne zveze (2.16, str. 33), ožje lokalno rabljeni leksemi (2.24, str. 34), starinski (ali morda že zastareli?) (2.28, str. 35–36).

4.3.8 Slovar bo vseboval tudi frazeme, vezane na žirovsko območje; ti so pojmovani zelo široko: primere,¹⁴ pregovori in reki, otroške igre, kontekstualne besede¹⁵ in zmerljivke v besednih zvezah (npr. *dihur frdaman*), uvrščeni bodo v slovarski sestavek ene od sestavin (2.17–2.20, str. 33), po zaenkrat ne povsem jasnih kriterijih.

4.3.9 Ločevanje deležnikov na -n in -t, danes pravih pridevnikov, na iztočnice in podiztočnice zaradi »pomenskega obsega« se ne zdi smiselno (2.26, str. 35).

4.3.10 Stališče, da je »narečje predvsem govorni jezik«, je že preseženo, zato nima smisla iz njega izhajati niti v geslovníku za narečni slovar (2.29, str. 36). Se pa postavlja vprašanje, ali so vsi ti leksemi iz žirovske literature res narečni, tj. rabljeni v narečnem govoru, ali samo ubesedujejo pojavnost na Žirovskem v neki drugi zvrsti; s tega vidika bi bil pri njih nujen kvalifikator, verjetno (*starinsko/starejše pokrajinsko*) *knjižno*. Podobno bi veljalo za lekseme, navedene pod 2.30.

4.3.10 Nejasna, morda zaradi mešanja pojavnosti s poimenovanjem, je oznaka lokalizirano (2.31, str. 37). Leksema *ceglovnica* in *cegelnica* zagotovo nista poznana samo v Račevi,¹⁶ prav tako verjetno ne škofovsko cesta na omenjeni lokaciji;¹⁷ ustreznejša razlaga bi bila v smislu: cesta od do, po kateri se je pogosto peljal škof. Kriteriji za vključevanje lastnoimenskega gradiva, predvsem svetniških imen, niso navedeni (2.32, str. 38).

4.3.11 V tretjem uvodnem poglavju, ko govori o ureditvi geslovníka, lahko bi rekli o zgradbi posamezne enote, avtorica sestavke v njih glede

¹⁴ Po primeru sodeč so mišljeni primerjalni frazemi (*siten kot grižava rit*).

¹⁵ Termin mi je neznan, kot primer je navedena *hlebec gre od hiše* v pomenu: z odrezanim delom gleda hlebec proti vratom. Po dodatnem pojasnilu avtorice ga je razumeti kot folklorni obrazec, ki se izreče v točno določeni situaciji.

¹⁶ Sama iz svojega okolja poznam besedo *ceglovnica* v dveh pomenih: 1. opekarna, 2. ledinsko ime/mikrotoponim, kjer je nekoč stala opekarna, torej *Ceglovnica*.

¹⁷ Verjetneje Škofovsko cesta, saj gre za mikrotoponim.

na iztočnico razdeli v šest vrst (3.2, str. 38): samostojni, dopolnilni, primerjalni, sestavki s približnico, sestavki s kazalko in kombinirani sestavki; vsako natančno prikaže in ponazori s primeri.¹⁸ Sami delitvi ne gre oporekati, se pa pri primerih pojavlja vprašanje, ali so vsi res v pravi vrsti. Pri t. i. samostojnih sestavkih, brez navedbe v drugih slovarjih (3.3, str. 38), je naveden primer *jabčnik*. Slovenski (tudi ne drugi slovanski) jezik besede brez drugega dela korena, tj. *-ol-* iz zlogotvornega *l*, ki se v nenaglašenem položaju razvije v *u* in kot visok samoglasnik pogosto onemi, nima, tako da gre za narečno glasovno različico širše znane in že uslovarjene besede *jabolčnik* (kot je *jabka jabolka*). Pri zgledu za dopolnilni sestavek (3.4, str. 39) najdemo besedo *načofati* s predvidenim pomenom naklofutati (morda oklofutati?), pri kateri je v SSKJ² razlaga glagola s predpono *na-* precej splošna, pomensko razdeljena pa pri glagolu brez nje, torej čofati, kjer se 2. pomen preh., ekspr. *slišno, plosko udarjati z roko*: čofa ga po ustih s pomenom v žirovskem govoru veliko bolj prekriva in bi ga bilo nujno treba navesti. Srečamo se tudi z novejšim izrazom približnica iztočnice (3.3, str. 40–39, natančneje razdelane v 6.4, str. 43).¹⁹ Pri trditvi, da je *enomičkeno* knjižna oblika, je verjetno napaka, saj je potrjena samo v zadrečkem slovarju, seveda pa znana še marsikje; pravilna poknjižitev bi bila *enomajčkeno*.

4.3.12 Iz poglavja o pravorečju – nanaša se seveda na poknjižene iztočnice – izvemo, da se kljub poknjiženju ohranja dolžina in mesto narečnega naglasa (npr. tip. *vóz vóza* in ne knj. *vóz vozá*), kar je pri primerih z razvojno pravilno izvedenimi naglasnimi premiki vprašljivo oziroma primerljivo npr. z odpravo narečnega akanja ali npr. maskulinizacije nevter – enako kot ti in še mnogi drugi narečni razvoji bodo razvidni iz transkribirane narečne oblike leksema. Z delnim poknjiževanjem se ruši njegov osnovni namen, tj. »dopolnjevanje besedja slovenskega jezika« (1.21, str. 27).

4.3.13 V zvezi s približnicami bi rada opozorila še na nekaj. Avtorica pri iztočnici *prestopiti* navaja kot problem nepopolne prekrivnosti

¹⁸ Kar je na nek način enačenje geslovnika s slovarjem, čeprav ne uporabi besedne zveze slovarski sestavek.

¹⁹ Spet je treba opozoriti na pravilno poknjiženje besede *korenjevše* v *korenjevišče*.

pomena v nastajajočem in Kostelskem slovarju zaradi pomenske razlage. Toda treba se je zavedati, da narečni slovarji niso popolni, da ne navajajo vseh pomenov in da je dostikrat podan le zgled z bolj pogostim kontekstom. Za Kostelski slovar je treba vedeti tudi to, da je avtor eden, leksikografi pa so bili trije in čisto možno je, da je obstoječa razlaga nastala na osnovi enega avtorjevega primera in s tem besedi nehote zamejila pomen. Sploh pa je pomen glagola *prestopiti* precej različen od *prestopiti se* (6.6, str. 44) tudi v SSKJ² in ju ne gre enačiti (kot npr. *jokati (se)*). Razumljivo je, da pri glasovno prekrivnih besedah povsem različnega izvora (*rajh* v pomenu omet in *rajh* nemška država v času nacizma) pojavnost druge besede v slovarjih ne bo pripisana (taki sta npr. še *župa* in *župa*) – ima pa *rajh* precej razprostranjeno približnico *frajh*; uporaba etimološkega slovarja v teh in tudi mnogih drugih primerih (predvsem tudi pri poknjiževanju) je nujna; po navadi vsaj eno od obeh besed najdemo izvorno pojasnjeno in tako vemo, zakaj sta v SSKJ dva slovarska sestavka.

4.3.14 Naveden primer *klačiti* (6.8, str. 44) je prav tako primer napačne poknjižitve razširjene spremembe vzglasne soglasniške skupine *kl-*, nastale iz *tl-* (kot v *kla* iz *tla*, *kle* iz *tule* itd.); pogrešamo kazalčno iztočnico *tlačiti*.

4.3.15 V poglavju 7 avtorica natančno obravnava »navezavo na SSKJ²«, v njih pa merila za sprejem leksema v geslovnik, pa tudi »kršitve« le teh (str. 49–45). Prav je, da je narečni slovar prijazen tudi govorcem narečnega govora, ki ga obravnava, zato je pravilna odločitev, da so določeni leksemi zapisani bližje izgovoru; dejansko so zaradi abecedne ureditve slovarja najbolj občutljiva vzglasja besed. S kazalčnimi iztočnicami je zadoščeno vsem uporabnikom (7.3, str. 45).

4.3.16 Pod poglavjem 9 Tehnična ureditev avtorica pojasnjuje predvsem od knjižnih razlikovalne slovnične oznake in način navajanja slovarjev.

5.1 V obsežnem uvodu v geslovnik z dodatki je veliko uporabnega za uvod v slovar, verjetno pa še marsikaj manjka. Tako ostanemo brez odgovora, ali bodo leksemi imeli časovne in druge označevalnike, ki bi

bili potrebni že zaradi zbiranja gradiva skozi daljše časovno obdobje in iz različne (etnološke) literature ter celo iz leposlovja.

5.2 Stroga načela vključevanja leksemov v slovar konfrontativnega tipa lahko slovar precej osiromašijo. Knjižni jezik ima sinonime zato, ker je lekseme vključeval iz različnih narečnih območij. To hkrati pomeni, da zaradi tega v slovarju ne bo neke besede, ki ima vendarle svoj areal rabe, a srečo ali smolo, da je v SSKJ² sprejeta. Včasih se je treba zanesti tudi na jezikovni občutek, pravo mero ter iti mimo kriterijev; v prid kakovosti slovarja in njegove informativnosti ali pa najti kakšno drugo rešitev. Zaradi kar nekaj posebnih dejavnosti in že obstoječega etnološkega opisa in hkrati popisa leksemov, bi jih bilo v uvodnem delu, neposredno pred slovarjem, dobro navesti po posameznih pomenskih poljih, kjer bi bili navedeni tudi leksemi, ki merilom sprejetja v slovar ne ustrezajo; dobrodošle bi bile tudi fotografije in/ali skice predmetov.

6. Zgoraj naštetu v ničemer ne omalovažujejo opravljenega dela – nasprotno, z opozorili na nekatere pomanjkljivosti želim prispevati h kvaliteti nastajajočega slovarja (in morda še kakšnega) ter spodbuditi avtorico (avtorje?) k ponovnemu razmisleku o nekaterih odločitvah. In seveda k skorajšnjemu dokončanju slovarja.

ZAHVALE

Delo je nastalo v okviru raziskovalnega programa *Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave* (P6-0215), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.